

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., Váci körút 23

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.--

Félévre 4 " --

Negyedévre 2 " --

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom: Mocsáry Lajos a zsidók ellen. Irtá: Negyvennyolczas. — Adler Nathan, angol főrabbi halála. — Nem kell masgi! — Zsidó-fa. (Vége.) Rosegger elbeszélése a stayerhoni életből. Tárczacikk. — Zadoc Kahn és Erneste Renan tiltakozása. — Mandel Ábrahám. — Sulzer Salamon. Friedmann M., tanár és főkantortól. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Szerkesztői üzenetek. „Forrongás a zsidóságban.” — Hirdetések.

Mocsáry Lajos a zsidók ellen.

Ha van Magyarországon ember, a ki tudja, mit tesz rágalmaztatni, a ki érzi, mit tesz igaztalan vádak alatt roskadozni, az Mocsáry Lajos. Mert a nemzetiségi kérdésben olyan meggyőződést vall, mely elüt az összes országos pártok programjától, a hevesebbek hazarúlással vádolták, és mikor Doda Traján kerületében a nemzetiségiek adtak neki mandatumot, a szó szoros értelmében exkommunikálták a magyarság kebeléből, gúnyosan elnevezték Mocsariu-nak. Csodálatos! Mocsáry Lajos, a ki annyiszor volt igaztalan vádak szenvedő alanya, most vágyat érez magában átlépni a cselekvés terére; a ki annyiszor volt vádlott, most kedvet érez a vádló szerepében fellépni; a ki annyiszor megfenyegette a politika pajkos gyerkőczeit, a kik megdobálták az utca sarával, most aggastyán létére odaáll a gyerkőczök sorába és nemes versenyre kél velük a sárdobálás művészetében. Két »régi magyar nemes«*): Singer és Wolfner, adta ki Mocsáry Lajos azt a legújabb röpiratát, melyben a szerző erős támadást intéz az állami közigazgatás ellen és egyuttal megragadva a jó »alkalmatosságot«, megtámadja — a zsidókat is.

Mi közük van a zsidóknak az állami közigazgatás kérdéséhez? Semmi. De azért irni

kellett róluk, mert a száraz elméleti fejtegetések sivatagában egy kis, erőnek erejével csinált »zsidókérdés« valóságos üdítő oázis a magyar »demokratáknak«. Búsul, nagyon búsul Mocsáry Magyarország állapotán, tele van a szive keserűséggel, és elkeseredésében mi telhetett tőle — szidja a zsidót. Nincsen ebben semmi furcsa, bármily furcsának is látszik első olvasásra. Annak a tiszteletre méltó osztálynak, melyért Mocsáry szenvedélyesen apostolkodik, a régi középnemességnek, mely gögjével szakítani máig sem tudott, a polgárságba beolvadni nem akar, hanem angolból kölcsönzött uj czég alatt mint »dzsentrí« próbál szerencsét, régi kedves szokása ebéd után pipaszó mellett beszélgetni a világ sorjáról és szidni a zsidót. Szidja a zsidót! Nem lelki gonoszságból, nem irigykedésből, nem is korlátoltságból, mert ha kell véres szónoklatot tart a szabadság, egyenlőség és testvériség nevében, hanem régi »jó« szokásból. Szidni a zsidót: ez életszükség neki, életének nélkülözhetetlen fűszere. Mocsáry Lajos is bizonyára ebéd után írta könyvének azt a részét, ahol a »zsidóságról« nyilatkozik.

És milyen vádak ezek! Tulélték magukat, meghaltak már, mert halálosan nevetségessé váltak, valamirevaló antiszemita nem is hangoztatja többé, mert kimentek a divatból; de Mocsáry Lajos, a ki oly lassan lépdegél, hogy a nem épen gyorsan haladó Magyarország haladása is

*) Mocsáry egy régiebb művének czime.

rohamos neki, még mindig abban a korszakban képzelet magát, mikor ezek a vádak voltak in floribus. Az ismétlőfegyverek korszakában a jó öreg Mocsáry még mindig ócska puskájával hadakozik. Valóban szomorú! Egy igazi magyar demokratának tudnia kellene, hogyan kell a zsidót szidni — divatosan.

»A zsidóság — ugymond a magyar demokrata — ha egyrésztől simul és vegyül, másrésztől annál inkább előtűnik még meglevő saját jellege, minél inkább emelkedik vagyonsága és értelmessége következtében társadalmi jelentősége. Ez a mondás oly mély bölcsességet rejt magában, hogy első hallásra nehéz megérteni. De próbáljuk meg. Hogy a zsidóság simul és vegyül, azt Mocsáry maga is elismeri: a zsidóságot tehát Mocsáry saját szavai szerint nem terheli mulasztás. Hogy mégis előtűnik külön jellege, még pedig annál inkább, minél vagyonosabb és minél értelmesebb: erről már nem a zsidóság tehet. Az a bizonyos külön jelleg nem magától tűnik elő, hanem úgy tűnik elő. Mikor a képzett, nagytehetségű tudóst nem nevezik ki egyetemi tanárrá, mert zsidó, mikor a vagyonos és értelmes megyei birtokost nem választják be a bizottságba, mert zsidó, akkor igaza van Mocsárynak: »minél vagyonosabb, minél értelmesebb a zsidó, annál inkább előtűnik még meglevő saját jellege!« — Önökön áll, Mocsáry ur, hogy ez a még meglevő külön jelleg eltűnjék, tegyenek le gögös előítéletükről és legyenek nyugodtak, a zsidók igen szívesen elfogadják az egyetemi tanárságot és ha szolgabírákká akarják őket választani, azt sem utasítják vissza. Különből értjük Mocsáryt és társait: nekik szegény és műveletlen zsidók kellenének, mert hiszen minél gazdagabb és értelmesebb a zsidó, annál inkább előtűnik még meglevő saját jellege!...

»A zsidóságot oly elemnek, melyre biztosan számíthatnak a szabadság, a magyar nemzeti szabadság barátai, tekinteni semmi esetre sem lehet. Ez Mocsáry Lajos második vádja. Ugyan Mocsáry ur, emlékezzék csak vissza 1848-ra; hiszen ön demokrata és 48-as alapon áll, vajjon elfelejtette volna, hogy a zsidók 1848-ban a nem-

zet szabadságáért vértettek! Pedig a zsidók akkoriban még emanczipálva sem voltak, ők a hazától csak nyomoruságos megaláztatást szenvedtek; sokkal nagyobb önfeláldozás, sokkal nagyobb önmegtagadás volt tőlük küzdeni a hazáért, mint önnek Mocsáry ur és »régimagyar nemes« társainak, a kik a jogokat lefoglalták maguknak, de a terheket másokra hártották. Emlékezzék csak vissza Haynau és Windischgrätzprokla márczióra, mikben mindannyiszor megrották a zsidóságot hazafias magatartása miatt! Az ön elve, ezt büszkén kimondja könyvében, a restitutio in integrum; ugyan állítsa hát vissza a maga épségében 1848 történetét. Szokott ön lapokat olvasni, Mocsáry ur? Nos, ha olvasná és nem csak írná, akkor tudnia kellene, hogy az antiszemita lapok már régen felhagytak avval az üres váddal, hogy a zsidó nem elég tmagyar. Most ellenkezőleg avval vádolják, hogy ulzó magyar. A „Magyar Állam“-ban és a „Kreuzzeitung“-ban nyomtatva olvashatja, hogy Magyarországon a zsidók csinálják a Kossuth-kultuszt, ugyanott azt is megtalálhatja, hogy a zsidók mind republikánusok. Ugyan szállítsa le a maga értékére az ultramontán lapok vádaskodásait és be kell látnia, hogy a zsidók jó magyarok és a szabad szellem támaszai. Hiszen a legutóbb lezajlott véderő mozgalmat önnek Mocsáry ur, jó 48-as létére, a szabadság és a nemzeti eszme érdekében folytatott harcznak kell tekintenie; nem emlékszik-e, hogy zsidó ifjak voltak ennek a mozgalomnak vezérei? Látja, Mocsáry ur, mi jóakarattal vagyunk ön iránt, mert máskülönből milyen könnyű volna nekünk az ön vádaskodásaira egyszerűen hasonló vádaskodásokkal felelni; egyszerűen azt mondhatnók: Mocsáry Lajostól, a nemzetiségek patrónusától, Doda Traján utódától nem tanul a zsidóság sem magyarságot, sem szabad szellemet.

De azt határozottan furcsának találjuk, hogy Mocsáry és az egész magyar társadalom valószínűs örömujjongásba törnek ki, ha egy tót, oláh, vagy szerb valami félig-meddig hazafias nyilatkozatot tesz, a hetedik mennyországban ringatódnak, ha egy tót csemete megtanul jólrosszul magyarul, de semmibe se veszik, hogy

a zsidók, akik nagyrészt németajkuak voltak, teljesen megmagyarosodtak. Mert higgye meg, Mocsáry ur, az általa ócsárolt zsidók ifjabb nemzedékében igen sokan vannak, a kik nála nemcsak okosabban, de szebben és jobban is beszélnek magyarul. Ha követni akarnók önt Mocsáry ur a gyanusításban, milyen könnyen mondhatnók, hogy ön csak azért haragszik a zsidókra, a miért az ön által képviselt oláhok lapjai: t. i. azért, mert jó magyarok és sok vidéken egyedüli ellensúlyozói a nemzetiségi áskálódásoknak.

»Még nagy benne a kozmopolita hajlam.« Ez Mocsáry Lajos harmadik vádja. Nos Mocsáry ur, ha ön gyűlöli a kozmopolita szellemet, rossz helyen keresi. A zsidó vallásnak nincsen világszervezete, nincsen zsidó egyházfő, a ki az egész föld zsidóinak főpapja volna, nincs zsidó világegyház, hanem mindezeket megtalálhatja ön egy másik vallás keretében; forduljon az ellen vádjaival, ha — mer.

De mivel támogatja Mocsáry vakmerő állításait? Miért hazafiatlan, magyartalan, szabadságellenes, kozmopolita a zsidó? Nos, azért, mert — „a miskolczi zsidó hitközség német szónokot tart.“ Mocsáry, aki a gyakorlati érvek egész seregével indul a harcba, ha pl. az ambulans szolgabírák intézményét kell megvédelmeznie, most a zsidók ellen nem tud más bünt felhozni, mint azt, „hogy a miskolczi zsidó hitközség német szónokot tart.“ Nem találja ön, Mocsáry ur, hogy lelkiismeretlen és könnyelmű dolog egy egész felekezetet vádolni, mikor az ember tapasztalatait Miskolcz világváros viszonyaiból merítette?*)

Ezt az okoskodást nem vennők rossz néven egy miskolczi csizmadiától, de egy Mocsáry Lajostól, a függetlenségi párt volt elnökétől kissé furcsának találjuk. És miért haragszik Mocsáry a zsidókra? „Mert elkeseredett harcot folytatnak a régi önkormányzati rendszer ellen,“ mert „hijján vannak minden kegyeletnek a régi megyé iránt“. Mindenki tudja, aki csak egy kicsit tisztában van a politikai helyzettel, hogy a közigazgatási reform kérdését az egész ország

nagy közönnyel fogadja, se ellene, se mellette nem nyilatkozik valami erősebb agitáció. Az az állítás, hogy a zsidók agitációt folytatnak az önkormányzat ellen, teljesen légből kapott. Igaz, hogy a régi exkluzív szellemű megyének nem barátai, de erre meg van igen alapos okuk. Mocsáry ur aki mathematikai pontossággal kiszámította, hogy 24 négyszög mérföldre esik egy szolgabíró, a legnagyobb mathematikai genialitás mellett sem tudná kiszámítani, hogy vajjon hány négyszögmérföldre esik egy zsidó szolgabíró. Nagyon jellemzi a régi megye demokratikus szellemét, hogy Magyarország összes megyei tisztviselői közt egyetlen zsidó sem található. Vannak a zsidók közt elegendő, akik az állami közigazgatás ellenei és a demokratikus polgári önkormányzat hívei, de a régi lejárt arisztokratikus szellemű megyének nincs barátja köztük, mert gyűlöli azt minden igazán demokratikus elem.

Mocsáry Lajos néha olyan naivitást árul el, mely valóban irigylésre méltó. A zsidókat oly illusztris társaságba akarja behozni, a hova — fájdalom — eddig ritkán volt bemenetük, „Az udvar, az osztrák centralisták, a bürokrácia, a klerus, a magas arisztokrácia és a zsidóság, ezek azok az elemek, melyek tárt karokkal várják az állami közigazgatást“ így szól Mocsáry Lajos rendithetetlen államférfi komolysággal. Roppant igaznak kell lennie, mert a Laczi sógor beszélte, a ki a Sanyi komától hallotta a miskolczi kaszinóban, hogy bizony Albrecht főherceg, Simor János, Taafe gróf, a Zichy grófok, meg Kohn Mór (a ki multkor is egy fél krajczárral alább vette meg a Bérczy testvér gabonáját, mint dukált volna) összeesküdtek az ősi magyar önkormányzat ellen! Ugyan Mocsáry ur, komolyan hiszi ön azt világosabb perczeiben is, hogy a zsidó befolyás dolgozik az állami közigazgatás mellett? Hiszen, ha a zsidó befolyás tényleg léteznék, első sorban nem bibelődnék holmi közigazgatási kérdésekkel, hanem saját vallási ügyeinek orvoslását követelnék s követelnék a vallásszabadságot és a viszonzóságot. És hiszi ön azt komolyan, hogy ugyanazon zsidóság, melynek forró vágya, hogy önkormányzati szervezete legyen vallási dolgaiban,

*) A miskolczi zsidó hitközség különben utolsó budgetébe 2000 forintot vett fel egy magyar hitszónok alkalmazása céljából. (Szerk.)

mely sóvárog az autonómiaért, ellensége lehetne az országos, demokratikus önkormányzatnak? A „mi zsidóságunk közlönyei“ agitálnak az önkormányzat ellen! De hát hol vannak „zsidóságunk“ czen közlönyei? Isten és olvasóink látják lelkünket, hogy az »Egyenlőség« sohasem folytatott harcot sem az önkormányzat mellett, sem ellene hogy a „Budapesti Hírlap“ és a „Pesti Napló,“ melyek legerősebben agitálnak az önkormányzat ellen, talán zsidólapok? Nem, hanem éppen annak a „dzsentrinek“ lapjai, melyért Mocsáry annyira lelkesedik.

Mocsáry ur demokratának vallja magát. Ismerjük az ő demokracziáját. Ez az a bizonyos „korlátolt“ demokraczia, egyenes leszármazottja Verböczy demokracziájának és összesen arra a magasztos elvre redukálódik: Eadem et una nobilitas, minden nemes egyenlő. Addig azonban már nem tud kitágulni szíve, hogy elismerje a nem nemesek egyenlőségét a nemesekkel. Hasztalan mennydörög Mocsáry a virilizmus ellen a demokraczia nevében; jól tudjuk, hogy őt nem demokrata szempont vezérli e kérdésben, mint demokracziánk más őszinte bajnokát, hanem az a burkolt célzat, hogy a virilizmus eltörlésével az ezen uton bejutó bizottsági tagok kibukjanak. A virilizmussal nagyon pórul jártak önök Verböczy-féle demokrata urak; megalkották maguk számára és most — óh fátum — itt-ott zsidók is élvezik!

De hiába hirdeti Mocsáry szózatát: Restitutio in integrum! Soha sem fog többé sikerülni annak a szellemnek rehabilitálása, melyből Mocsáry nem tud még ma sem kibontakozni. Nézzon széjjel Mocsáry ur a fiatalabb generációban, mely van olyan hü harczosa a függetlenségi eszmének, mint ő, de messze felülmulja demokratikus szellemben; és meg fogja látni, hogy az ifjusági egyletekben már vannak zsidó egyleti tisztviselők, pedig ezek az egyletek is az általa annyira dicsőített választás elvén alapulnak.

Ha malicziózusak akarnánk lenni, azt mondhatnók, hogy Mocsáry antiszemitáskodása a legkedvezőbb jele az antiszemitizmus hanyatlásának, mert Mocsáry csak olyan dolgokat szokott hangoztatni, melyek régen túlélték magukat

és bizonyos beteges ambíciója, ellenmondani az összességnek.

Befejezésül megnyugtatom Mocsáry urat, hogy a függetlenségi eszmének és az önkormányzatnak híve maradtam, daczára annak, hogy könyvét olvastam. Pedig igazán nehezebb esik az embernek Mocsáry-féle demokratákkal egy bárkában evezni. Mocsáry ur és társainak szeretetét nem kérjük. Nem kell az önök szeretete, nem kell az önök gyűlölete, hagyjanak nekünk békét, ez összes kívánságunk. Próbáljanak önök már egyszer politizálni, anélkül, hogy a zsidót emlegetnék. Ha pedig a gyűlölködés lelkükkel összeforrt, szíveljék meg Börne szavait: »Ha már kell gyűlölnötök, ha a gyűlölet nektek az élet fűszere, gyűlöljétek azt, a mi gyűlöletre méltó: az erőszakot, a gonosz-ságot, az előítéletet!«

Negyvennyolczas.

— Angolország zsidósága gyászt ül és vele gyászol az egész — kiváltképen a konzervatív — zsidóság. Elhunyt e hó 21-én **Adler Náthán**, London, Nagybritánia és a Kolóniák fő-rabbija, ki egyike volt a legkonzervatívabb művelt rabbiknak. Született 1802. decz. 28-án Hannoverben, mint az ottani rabbinak, Adler Mardochainak fia. Nagyatyja volt a Magyarország talmudistái körében is »R. Noszn Adler« név alatt jól ismert Adler Náthán frankfurti, majd boskoviczzi rabbi, ki tanítója volt a halhatatlan Mosé Szofernek. Ezzel együtt hagyta el Frankfurtot, melyből egy ízben menekülnie kellett. Szofer aztán megalapította a Szofer rabbi-dinasztiát, mely igen sok rabbival ajándékozta meg monarchiánkat. — A boldogult chief rabbi héber tanulmányait Würzburgban, Bing Ábrahám rabbi híres talmudistánál végezte és ugyancsak Würzburgban látogatta az egyetemét is. 1829-ben, tehát 27 éves korában, Oldenburgnak lett országos rabbijává, hol később a csak nemrég elhalálozott Hirsch Samson Rafael, a német orthodoxok leghíresebb vezére követte. Három évig maradt csak ott, mert 1832-ben atyja elhalálozván, hannoveri országos rabbivá lett. Itt maradt 1845-ig. Ekkor történt, hogy Albert herczeg, Viktória angol királynő férje, egy a

beteg hannoveri király felgyógyulásáért a zsinagógában tartott istentisztelet alkalmával meghallotta Adler Náthán alkalmi beszédét, melynek hallása után elhatározta magában, hogy érvényesíteni fogja befolyását az iránt, hogy az épen megüresedett angol főrabbiág állására válaszzák meg Adlert. Ez iránt értekezett Rothschild Náthánnal, az angol világ ház alapítójával, és csakugyan meg is választották Adlert, ki ilyenformán Albert herczegnek köszönheti méltóságát. Negyvenöt éven át működött tehát hivatalában, áldásos működésével nagy hatást és befolyást gyakorolva Anglia zsidóságára. Montefiore Mózesre is érvényesítette ezt, még pedig igen üdvös eredménnyel. Irodalmi működését illetőleg keveset mondhatunk; úgy látszik nem is irt egyebet, mint héber kommentárját Onkelesz Targumjához, („Neszino lagér“ czimen.) A boldogult jeles fia, dr. Adler Hermann, ki egészen atyja szellemében nevelkedett és ki már évek óta helyettesíti apját a főrabbi hivatalban, valószínűleg utódjává lesz a nagynevű atyjának.

Nem kell masgi!

A modern kulturhistorikusnak a korunkat mozgató jelszavak és harci kiáltások közt jó lesz, ha feljegyzi ezt is: »nem kell masgi!« Egy egész osztálynak a betegsége ez, melynek neve *masgi-izony* és melynek Pasteurje még nem született. A »masgi«

roppant ártatlan egy baccillus ugyan, melynek lábát már le is vágta kemény mészárosaink szörnyű bárdja (mert eredetileg masgiach, azaz felvigyázó volt a neve), a kóserhust mérő, erőtől és harci kedvtől duzzadó vitézeink azonban mégis csak rémülettel és iszonynyal gondolnak rá, és hogy tőle meneküljenek; készek az európai kérdéseket egy legeslegujabbal, a masgi-érdéssel szaporítani.

Kóserhust mérő fővárosi mészárosaink egyszóval strike-olnak. Elégedetlenek, hogy a község nyakukra felvigyázókat küldött, kik akadályozzák, hogy az olcsóbb nem kóser hust a drágábban fizetett kóser gyanánt adhassák el a zsidó hiveknek, minek igen jó üzletnek kellett lennie, mert másképen a most kiütött strike egyenesen érhetetlen lenne.

A derék férfiak már más uton is tettek kísérletet a gyűlölt »masgi« kipusztítására. Külön status-quo hitközséget akartak egy kissé csinálni; sőt meg volt erre a célra már — a rós-hakohol is, és csak a fővárosi tanács és a kultuszminiszter megfoghatatlan skrupulozitása, kik nem akarták megengedni, hogy ily frivol játékot üzzenek a községalakítás szabadságával, hiúsította meg a merész vállalkozást.

De a véres mesterségű, elszánt kóserhust mérők nem nyugodtak belé még most sem masgi-sorsukba. Válogatott legényekből álló küldöttséget — mind-egyik egy herkules — menesztettek a község előljáróságához, mely a rettenetes »masgi« ellen — rendesen görnyedt hátú, szegény vén zsidócska — újból és utóljára óvást emeljen.

Az előljáróság a vasgyuró gigásoknak a következő választ adta:

„A község a kóserhus-mérés anyagi olda-

Zsidó-fa.

— Elbeszélés a stayerhoni életből. —

Irta: **Rosegger P. K.**

(Vége.)

A község bírja se hallott, se látott. A zsidó épen feje felett gubaszkodott; egyetlen rugással ledobhatta volna Hollert, ki aztán martalékává lett volna a farkasoknak.

— Dicsértessél Isten! Hallod-e, János, Judának törzse véd. És ha teljesül kívánságod, hogy széttépjenek a farkasok, hát velem leszesz te is, szólt a zsidó.

A paraszt káromkodott felfelé is, meg lefelé is tekintve; majd meg orditozásba tört ki. Csak a vizshang felelt, különben csend volt. A stübauiak javában táncoltak, azoktól ugyan jajgathatott.

— Kényelmesebben kell elhelyezkedned, szomszéd, szólt a zsidó; jöjj magasabbra. A szörnyetegek itt maradnak egész éjjel.

— Isten verje meg, Isten verje meg! szólt fogát vicsoritva János uram, ki remegve kapaszkodott az ágakba, és lábaival átkulcsolta a törzset. Most már csak a farkasokat szidta s nem a zsidót.

Beállt az éj.

Villámok czikkáztak és mennydörgés rázta meg a léghört,

— Alkalmas éj lesz zsidókergetésre, szólt a zsidó azokra a gonosz éjekre czélozva, mikor a parasztok fal-kásan jártak házról-házra, hogy bunkókkal és ostorokkal üzzék ki az ott talált zsidókat.

A zivatar nem sokáig váratott magára, mig alatt a fenevadak ostromolták a fát, melyen a kitünő zsákmányukat látták s odafenn ölyvek röpködtek, kísértetiesen környékezve a fát; a vihar közeledett.

Hallhatták sivitását és a villám fényénél látható volt a felkavart por és homok, melyet a szél vitt a rónán át . . . Már itt is volt a vihar. Erővel ragadta meg az egymagában álló fenyőt, rázta hatalmasan, hogy csakugy nyögtek az ágak és az emberek, kik rajta csüngtek.

dalát egyáltalán számításon kívül hagyja. Egyetlen évben kétszer szállította le a metszési díjat, hogy a mészárosokon könnyítsen, és ha a mészárosok a díjak újabb leszállítását kérik, a község előre kijelenti, hogy ennek azonnal eleget tesz, a masgiachtól azonban semmi szín alatt el nem áll.“

„Meggyőződött, hogy a mészárosok rutul visszaéltek a beléjük helyezett bizalommal, s a híveknek kóser hus helyett nemkósert mértek.“

„A községi előljáróság öre a kultusznak és a zsidó vallásos életnek és nem türheti, hogy az ő aegise alatt csorbát ejtsenek a községi tagok vallásos lelkiismeretén.“

A mészárosok erre elhatározták a strike-ot. A kolompások aláírásokat gyűjtöttek arra nézve, hogy a kóserhustmérők 500 frtos penale mellett kötelezzék magukat, hogy ha a község a masgiacht vissza nem vonja, kóserhust nem mérnek, mire a strike f. hó 23-án formaliter ki is tört. A községtől nyert táblákat vagy hetvenen visszaküldték és csak hatan maradtak, kik a strike-ba bele nem mentek, és kik egyedül jogosultak arra, hogy kóserhust mérjenek. (L. hirdetésünket.)

Pénteken, f. hó 24-én a strike-olók 3 külső metszőt szereztek maguknak, kikkel néhány barmot vágattak, hogy azokat a szombatra hust vevőknek eladják. A község azonban erről tudomást szerzett és a további metszést karhatalommal meghiusította.

A mészárosok és a metszők ezen cselekménye

— Erősen kapaszkodjál kézzel és lábbal, kiáltja a zsidó a parasztnak és lenyult, hogy kezével megragadja karját.

Nagy nehezen huzta felfelé, hol az ágak sűrűbbek voltak és jobban védtek; már zuhogott is az eső és jég, vakító villámok tépték az éj homályát . . . viharos volt az éj nagyon.

— És ha teljesül kívánságod, szólta a zsidó, hogy agyonüt a mennykő, velem lész te is.

Az elemek vad ereje növekedett, a vén fa remegett, mintha törni készült volna . . . A két ember látta a halálos veszedelmet és egymás mellett kapaszkodtak az ingó ágakon; imádkoztak hangosan, mindegyik a maga istenéhez. Ez az isten pedig mennydörgésének haragos szavával tuharsogta a félénk legényeket.

És a fa gyökerénél orditoztak a farkasok.

Tartott az eső; szakadt folytonosan . . . És midőn mindketten bőrig áztak, a zsidó elővette pálinkás üvegét, ivott belőle és odanyujtotta Jánosnak, hogy igyék. Ennek azonban vaczogott a foga; nem tudott inni. Egészen elcsendesült és félholtan fogta az ágakat.

különben az 1888. szeptember 18-án kelt miniszteri rendelet 5. szakaszába ütközik, mely így hangzik:

„Kihágást követ el és a rendőrhatalóságok által 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, ismétlés esetén pedig, ha előbbi cselekménye elkövetésétől számítandólag még két év el nem telt, 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, ki a nélkül, hogy arra az illető hitközség által féljogosítva volna, állatot az izr. vallás által előírt szertartásnak megfelelő módon levág vagy levágat.“

„A hatóságok szakértők által állapítják meg minden esetben, vajjon az állat levágása az izr. vallás által előírtak szerint eszközölték tekintendő-e, és a mennyiben kiderülne, hogy az illető az izr. hitközség kóser hus szolgáltatási jogának kijátszása céljából sakteri képesítést szerzett, vagy sakteri képességgel bíró egyént alkalmazott, ezen körülmény a kihágás megbüntetésénél mint súlyosbító veendő.“

Végül biztosíthatjuk a mészárosokat, hogy a hitközség álláspontjából hajszálnyi sem fog engedni, és inkább kész maga állit fel mészárszékeket, mikben kóserhúst mérnek, semhogy a masgiacht a mészárszékekből visszavonja.

A mészárosok ügyük vitelével E ö t v ö s Károlyt bizták meg.

Zadoc Kahn és Erneste Renan tiltakozása.

— Antiszemitizmus Franciaországban. —

Az az ország, melynek népe megteremtette az ujkor szabadságát, melyben megszülettek a liberalizmus világhódító eszméi, melyben legékesszólóbban, legbuzgóbban hirdették a testvériséget és legradikálisabban igyekeztek megvalósítani az egyenlőséget, az az ország most abban a veszélyben forog, hogy reakciónak lesz fészkevé, felekezeti gyűlölködésnek.

A szívósabb természetű zsidó látta, hogy csak csekély rugás kellene hozzá s ellensége lenn fekszik s a farkasok kielégítve éhségüket, esetleg távoznak . . . Látta, hogy Holler élete árán megmenekülhetne . . .

És mikor ezt fontolgatta, mit tett? Ujra ivott s aztán nagy bajjal Holler szájába is öntött pálinkát, mely új erőt kölcsönzött ellenségének.

Holler helyzete veszélyes volt; a zsidónak tartania kellett őt, különben minden pillanatban a mélységbe eshetett volna.

És midőn a vihar mulóban volt, midőn még csak jeges leheletét érezték s a farkasok odalenn összemaradtak a bíró bótja miatt, a zsidó erősen megragadta a bíró kezét és így szólta:

— Holler János! a keresztény és a zsidó, te meg én, halálos ellenségek vagyunk. A te istened a bocsánat istene, az enyém a boszúé . . . Legalább ti azt mondjátok.

— Röviden, zsidó, röviden! nyögi a bíró. Tudom, mit várhatok tőled . . . hogy nálatok nincs kegyelem.

tanyájaként tűnik fel majd a művelt világ szeme előtt; azon az uton van, hogy elveszítse a babérokat, miket olyannyi küzdelem, annyi vér árán aratott, és melyekért rajongó tisztelettel, példa gyanánt emlegették mindazok, kik a kor színvonalára tudtak emelkedni, kikben igaz humanizmus érzete él.

Franciaországban antiszemita garázdálkodnak; Párisban, a művelt világ középpontjában, ott hol a föld legnagyobb tudósai, legkiválóbb művészei, legolvasottabb írói élnek és működnek, a szellem és izlés honában táborot ütöttek az emberietlen mozgalom véresszáj vezérei, az antiszemita martalóczai elhívtve az ádáz harag konkolyát, üldözésre bujtoztatva, gyűlöletet hirdetve.

Az a szellemi kór, mely néhány év előtt járványszerűleg mételyezte Európa országait, mely azonban már legtöbb helyütt vagy teljesen megszűnt, vagy pedig határozottan és gyorsan tűnedezik, az a kór erős talajra bukkant Párisban, hol most legujabban úgy látszik — mindenre kész terjesztőkre akadt néhány elkeseredett Boulanger párti képviselő és képviselőjelölt személyében.

A famozus Drumont példája hatott; mások is belátták, hogy az antiszemita, a mikor divatos, bő kereseti forrást nyújt, hogy a zsidóellenes brosüröknek jó a kelete, és hogy az izgató beszédek szívesen megtapsolja a félrevezetett francia nép.

Drumontnak akadtak párthívei, kik vele vetélkedve ütték a zsidókat írásban és szóval, minduntalan arra buzdítva olvasóikat és hallgatóikat, hogy tegyék meg ugyanazt tetteleg. A jeles Chirac összehgyűjtötte a vérvádokról szóló meséket, és a könyvet a pápának ajánlotta; ő szentsége megköszönte az alázatos dedikálást, és ezzel újabb korteszö-

ket szolgáltatott a francia antiszemitaoknak, kik ahol csak tehetik a klerus reverendája mögé bujkálnak.

Dérouléde, a szomorú véget ért hazafias liga gyászos vezére is csatlakozott a visszavonás hőseihez; könnyen megtehetette az az ember, aki Muszkaországtól várja hazájának üdvét, a rabság birodalmába vezetné honfitársait.

Neuillyben a boulangista Laur választóinak kortesgyűlése alkalmával Derouléde azt a bámulatos nyilatkozatot tette, hogy őt a zsidó Reinach tette antiszemitává. Pedig bizony az az ember, ki talpát nyalja az agyaglábú óriásnak nem érdemi meg, hogy egyáltalán együtt emlegessék a Republique Française lángeszű szerkesztőjével, ki jelenleg a francia képviselőház egyik legelőkelőbb tagja.

Ugyanezen a gyűlésen remekelt Drumont is, ki undorító modorában keresztes háborút hirdetett a zsidók ellen, különösen a gazdag zsidók ellen, kiknek expropriációját okvetlenül szükségesnek mondta.

Hogyis ne! el kell venni a Rotschildok millióit; nem szabad tűrni, hogy a zsidók az ő örökös, bőkezű jótékonyágukkal megszégyenítsék a szájhős antiszemitákat.

Mikor javában dörgött a zsidók ellen, közbekiáltott valaki:

— Hát Naquet? az zsidó, és mégis boulangista!

Felelt erre az elnöklő Laisant:

— Naquet nem zsidó, hanem izraelita.

Ezt a felhívást különösen ajánljuk orthodox testvéreink figyelmébe „Nem zsidó, hanem izraelita!“ Hogy tetszik ez a „két felekezet“ híveinek? Lám körülbelül egy véleményen vannak felekezetünk dühöngő ellenségeivel.

— Holler János, mondá a zsidó, az én anyám is ember leánya volt, a tied is ember leánya. Ti üldöztek népemet, üztetek ősrégi időktől fogva. A vad kutyák, miket az ember megszelídített és ápolt, hű házibarátává lettek, a miket azonban üldözött, azok megmaradtak vad kutyáknak és ellenségei az embereknek. Te halált esküdteél törzsemnek, de nem öllek meg. Te holnap ismét hatalmas lesz és én gyűlölök zsidó leszek, kit ostromoznak, de nem öllek meg. Az én anyám is ember leánya.

Többet nem szólt a zsidó és Holler János sem ejtett egyetlen zokszót. Ugy ültek együtt remegve egész éjen át. A zsidó felnyitotta batyúját és rongyaival védte magát és szomszédját a fagy ellen.

— Megszoktam az ilyen éji tanyát, szélt, de a bírónak bizonyára jobb ágya van odahaza.

Mikor ismét felviradt a reggel és kihajtották a csordákat, a tarkasok elhagyták a fát és lábuk közé huzva farkukat, elsompolyogtak.

A két ember lemászott a fáról és ép akkor közeledtek a bíró béresei, kik urukat keresték. A mint meg-

látták a zsidót, azonnal neki akartak esni, de a bíró a zsidó vállára tette kezét és így szólt:

— Ezt hagyjátok nyugton.

Elámélkodtak midőn magával vitte a szegény embert. Otthon megpihentek és erősítették magukat és azután Holler János így szólt a zsidóhoz:

— Maradj nálam és keresztelkedjél ki, hiszen már ugyanis keresztény vagy.

Felelt a zsidó:

— Híven maradok atyáimhoz! s azzal távozott.

Holler János, Stübau község bírója hosszasan bámult utána, csóválta fejét, melyben furcsa gondolatok kóvályogtak és az naptól fogva sohasem bántotta a zsidókat.

A vörös lényöt pedig elnevezték zsidófának. Ma már nem létezik; egy fiatal fa áll a helyén. Holler meghagyta gyermekeinek és utódainak, hogy tartsák tiszteletben a zsidó-fát, és ha kidől, mást ültessenek helyébe.

De megfelelt az izgága embereknek Zadoc-Kahn, Franciaország főabbija, ki már az e lapok szerkesztőjéhez intézett gyönyörű levelében is bebizonnyította, hogy az akció hive és nem barátja az üres szalmacsépelésnek, a szószátyárkodásnak. Nem a jámbor megnyugvással kell fogadniok a zsidók vezetőinek az antiszemiták üzelmeit, erélyes ellenálást kell kifejteniök a veszedelmes kórral szemben.

Zadoc-Kahn a neullyi gyűlés alkalmából energikus tiltakozást tett közzé Franciaország legnagyobb lapjaiban.

Ez a tiltakozás, mely óriási szenzációt keltett mindenütt, következőleg hangzik:

„Kötelességemnek tekintem, hogy teljes erővel tiltakozzam azok ellen, miket szombaton a Neuillyben tartott választógyűlésen mondtak. Anélkül, hogy politikai küzdelemben pártállást foglaljak, lehetetlennek látszik előttem, hogy hitem nevében vissza ne utasítsam az ép oly heves, mint indokolatlan támadásokat, melyek egyenesen az összes rúd szenvedélyeket izgatja. Mint zsidó bánkódom miattuk, mint francia, szégyenkezem. Franciaország nem volna többé Franciaország, azaz a szabadelvű tradíciók, az igazság és méltányosság országa ha oly szavak, mint a minöket e gyűlésen mondtak, viszhangra lelhetnének. Már az is sok, hogy száz évvel az 1789-iki forradalom után nyilvános gyűlésen ily bujtogatások történhetek a polgároknak egy egész osztálya ellen, melynek tagjai ép oly jó francziák, mint bárki más, kik Franciaországot egy század óta szenvedélyes odaadással szolgálták és védelmében vérüket ontották a csatamezőkön, különösen az 1870-iki szerencsétlen háborúban. Hogy a gyűlöletes kifakadások eliteltessenek minden becsületes és igaz emberhez appellálok bármily vallásu, bármily pártnak is volna hive. Szilárd meggyőződésem, hogy a katolikus és protestáns klerus tagjai, kiknek erényeit, nemesszivűségét és fenkölt szellemét ép úgy bámulom, mint magasztos hazafiságukat, nem fognak csatlakozni oly nyilatkozatokhoz, melyek sem francziák, sem keresztényiek, sem humanusak.“

A remek felhívás nem tévesztette el hatását a műveltebb, igazlelkű körökben. Többek közt alkalmat nyújtott egy a nagy Renan Ernő és Beer Emil közt lefolyt beszélgetésre is, melyről utóbbi nagyobb cikket közölt a Figaróban.

Renan e szerint kijelentette, hogy a Neuillyben törtéteken valósággal elámult. Nagyon szomorúan érinti, hogy hazájában ily módon gyakorolják a türelmesség vallását. Franciaország száz évvel ezelőtt okos módon oldotta meg a zsidókérdést; a császárság kitűnő jogtudósai és kiváltkép Portalis segítségével megállapította a zsidók helyzetét és remek intézményekkel szentesítette a forradalom némileg elhamarkodott művét. Azt hittük, hogy már semmi dolgunk sincs a vallási gyűlölettel. Az antiszemitizmus úgy látszik német csapás . . . Valóban ott hagyhatták volna Németországnak.

Utalva arra, hogy az antiszemiták visszaélnék a forradalom jelszavaival midőn a tőke ellen izgatva, a zsidók üldözésére bujtogatnak, odanyilatkozott, hogy a szájhősök hiába állítják, hogy nem a zsidóvallás ellen beszélnek, mert viselkedésük az ellenkezőt tanúsítja, Pedig emlékeznünk kell rá, hogy hitünk ebből a vallásból eredt, és nem szabad nevét úgy profanálnunk a mint teszik.

Kigunyolni a zsidót! midőn hiszen még négyszáz évvel Krisztus után a keresztények a zsinagógába nemcsak esküdni mentek, hanem a „husvét“ ünnepet is ott ünnepelték Chyrysostomus János nagy keservére.

Renan ezután indokolja, hogy miért foglalkoznak a zsidók nagyobbára és legügyesebben kereskedelemmel, de megjegyzi azt is, hogy most már számos kiváló zsidó író, tudóst és katonát ismer.

Végül azt állítja, hogy a „szemita“ és „zsidó“ fogalmakat manapság már nem tekintheti szinonimeknek, mert a zsidók ereiben nem folyik tisztán palesztinai vér, mint némelyek állítják, hanem a kereszténység első századaiban történt konvertálások sok latin, görög, szláv és gall vért vittek be a zsidó fajba. A zsidók közt nemcsak jó francziák, de telivér gallusok is vannak. Látnivaló tehát, hogy ha a bölcsészet nem, hát a történet készítené rá, hogy tiszteljük őket.

Igy nyilatkozik Renan; Drumond és társai azonban annál vesztebbül hangoztatják fertelmes tanakat. Azok a boulangisták, kik most, már nyíltan csatlakoztak az antiszemitizmushoz, a revans csalátkén kívül azzal is biztatják a francia nép egyszerű gyermekeit, hogy övéké lesz a gazdak zsidók vagyona, övéké lesznek a Rothschildok milliói.

Hogy a „brave general“ mit szól pártja „oszlopainak“ legujabb ténykedéséhez, azt nem tudjuk; ez egyszer hallgat, pedik máskor csakugy özönlöttek Franciaország felé az ő manifesztumai.

Mindegy, bármit mond, bármit gondol, de annyit bizton remélünk, hogy ha az antiszemitizmus képezi azt a szalmaszálat, miben a fuldókló boulangizmus kapaszkodik, Franciaország egyenes, józan

gondolkozásu lakosságának felháborodása végleg elfojtja majd a fuldoklót, és megsemmisíti majd utolsó menedékét is.

Mandel Ábrahám.

— Meghalt 1889. január hó 17-én. —

Lapunk utolsó számában említettük, hogy elhunyt Mandel Jakab földbirtokos, Mandel Ábrahám nyirbátori tekintélyes polgár fia. Most a boldogult temetéséről szóló tudósítással egy időben azt a megdöbbentő hirt kapjuk, hogy Mandel Ábrahám is meghalt. Váratlanul érte a halál a közel 83 éves aggastyánt, ki minden betegség, minden előzetes fájdalom nélkül tért át más hazába.

Mult pénteken halt meg; fia temetése az előző napon ment végbe, de az aggastyán előtt titkolták a gyász esetet. Elhunyt tehát a nélkül, hogy értesült volna gyermeke elhalálozásáról, a nélkül, hogy tudta volna, hogy túlélte fiát.

Egész életét Nyirbátoron töltötte, a hol született. Atyja unokája volt a magyar-zsidó történetben előkelő helyet ellogaló Kopel Tébennek, ki törzsfefe az előkelő Mandel családnak.

Ugyanabban a házban, ugyanabban a szobában, sőt ugyanabban az ágyban halt meg, melyben született. Neje sz. Kepes Janka, négy évvel ezelőtt szenderült jobb létre, még pedig ugyanazon a napon és ugyanabban az órában, melyben most követte.

Érdekes, hogy az egyszerű ember, ki csak ritkán hagyta el szülőfalvát, félszázad óta rendes naplót vezetett, melybe mindennap irt néhány jegyzetet.

Halála napján, pénteken, szintén irogatott a könyvbe.

— Hagyd el most, nagypapa, szólott egyik unokája, hiszen holnap is ráérsz!

— Nem lehet fiam, szólott az aggastyán, holnap nem irok, mért szombat lesz.

Csakugyan bekövetkezett örök szombatja, az örök nyugalom ideje.

Fiai épen testvérük temetéséről érkeztek haza, midőn Mandel Ábrahám kilehelte lelkét.

Csak halála után derült ki, hogy mennyi jót művelt a boldogult, ki a helység számos szegény családját gyámoltotta. Tömegesen jöttek a szerencsétlenek és zokogva beszéltek, mint istápolta őket Mandel Ábrahám, kit ruhával, kit gabnával, kit pénzzel. Többeknek rendes hetijárulékot adott.

Temetésén jelen voltak fiai: A legidősebb, Mór, Piricsen földbirtokos, Ignác ziszt. főszolgabíró volt Kántor-Jánosin (Szatmár m.), József nyirpiri si birtokos; Pál fia, volt orsz. képviselő, ki influenzában szenvedett, orvosa és övéi kérése daczára külön vonaton elutazott Nyirbátorra. Ott voltja temetésén Mandel Ede, az elhunyt fivére, ki csak négy évvel fiatalabb és ki mindig előkelő szerepet vitt a magyar zsidóság kulturharczában, harminczegy

unoka és számos dédunoka környezte a koporsót. Megjelent a vidék intelligenciája és a nép is óriási tömegben adta meg jóltevőjének a végtisztességet.

A táviratilag meghívott Kecske méti Lipót rabbi-jelölt megható gyászbeszéde után felszólt Szikszi József nyirbátori ref. lelkész, ki majd oly idős, mint az elhunyt volt, kivel hatvan évig élt benső barátságban és közvetlen szomszédságban.

Igazán megrendítő volt, midőn az aggastyán remegő hangon bucsuztatta barátját, kiemelve annak erényeit, utalva arra, hogy mily kitűnő nevelésben részesítette gyermekeit, kik most valamennyien tekintélyes és köztiszteltben álló polgárok. A beszéd alatt megkondultak a helység harangjai is.

A koporsót ezután bevitték a templomba: Mandel Ábrahám ugyanis elnöke és fentartója volt a zsidó hitközségnek. Rosenberg rabbi szép beszédet mondott, melyet e szavakkal fejezett be: „És önök, az elhunyt örökösei, nyujtsanak kezet egymásnak itt a drága halott felett és itt e szent helyen esküdjenek meg, hogy az elhunyt szellemében fognak élni és hivei maradnak, mint ő kívánta, a zsidóságnak.“

A gyászmenetben több, mint száz hintó vett részt, miket a megye legelőkelőbb uri családai küldtek oda.

A boldogult végrendelete még nincs felbontva, de sejtik, hogy nagyobb hagyományokat tett jótékony célokra.

Sulzer Salamon

szül. 1804. márcz. 30-án Hohenemsben,
meghalt 1890. jan. 17-én Bécsben.

A bécsi izr. hitközség főkantora, Bécs fővárosának diszpolgára, a Ferencz József rend lovagja, e Medsidje rend tiszte, az osztrák nagy aranyérem, az orosz nagy és kis aranyérem, valamint Miksa bajor herczegtől a művészetek és tudományok körül szerzett érem birtokosa, a bécsi zenede kiérdemesült tanára, a római Reale Académia di S. Cecili disztagja stb.

Már ez a sok czim, rendjel és kitüntetés is elárulhatja az olvasónak, hogy Sulzer nem volt mindennapi ember, hanem rendkívül tehetséges, nagy, művészi tehetsége által kitűnő egyéniség.

Mint a dal mestere, tökéletes művész volt; hiszen még az udvari körökben is őt ismerték el, őt bámulták a világhírű Schubert-dalok legjobb és egyetlen interpretálójaként. Elragadó módon adta elő e dalokat, melyekkel óriási tetszést aratott a magas és legmagasabb uraságok előtt, sőt királyok és fejedelmek előtt is. Hangja valóban isteni, organuma elbűvölő volt, előadási modora aethetikus volt a szó legszorosabb értelmében. Hatalmas erős, imponáló, majd meg — amint azt a művészi momentum megkívánta — melodikus, lágy és édes hangja

nemcsak mint kántort, de általán mint énekest világhírűvé tette Sulzert.

De hiszen nem akarjuk Sulzert mint énekművészt általában, hanem különösen, mint »Bal Tefilloh«-t kívánjuk ismertetni.

Az a kérdés, mije volt ő a zsidóságnak, a zsidó kultusznak, a zsinagógának? Ezekre a kérdésekre nem felelhetni kimerítően egy rövid cikk keretében, mert még arra az időre is kell reflektálnunk, melyben Sulzer megkezdte kántori működését, azokra a viszonyokra, melyek közt annyit kellett küzdenie.

Sulzer már gyermekkorábkn is az előimádkozás tisztjére szánta magát és a sors úgy akarta, hogy megmaradjon e tisztségben: Árvíz öntötte el egy izben szülővárosát; a fiu vízbe esett és már fuldoklott, midőn megmentették. Ekkor anyja, ki vallásos asszony volt, megesküdött rá, hogy Isten szolgálatában nevelteti fiát és a 13 éves gyermeket megválasztották kántorrá szülőhelyén, melyben akkor Voralberg egyedüli zsidó hitközsége volt. — Akkor is mindenféle viszályok voltak a községekben és a választás ügye egészen Ferencz császárig került elbírálás végett; az uralkodó pedig megerősítette a kis kántort hivatalában.

Sulzer nagy szorgalommal folytatta zenészetit tanulmányait, míg 1825-ben mint 21 éves fiatal embert meghívták Bécsbe.

Természetesen 65 év előtt még Bécsben az ó-lengyel ritus szerint imádkoztak és Sulzer tehetségének néhez próbákat kellett megállnia. A hitközség maga sem tudta, hogy mit akar tulajdonképen; csak annyit mondott: A régi zsidó zsinagógát nem akarjuk. — Hát mit? Azt nem tudták megmondani Sulzernek, kinek most feladatává lett, hogy teremtő tevékenységet fejtsen ki.

És Sulzer mesterileg oldotta meg feladatát.

Megbeszélte a dolgot Seifrieddel, kinél tanult; hallott valamit Jakobsohnról is, ki már 1806-ban kezdte meg az isteni tisztelet szabályozását, és 1840-ig Sulzer már megteremtette a »Sire Zion«-t, melylyel halhatatlanná tette magát.

Az óta sok változott, sok új dal született, de a későbbi szerzőknek már volt mintájuk, előképük, Sulzer személyében.

Megadta nevezetesen az irányt, mely szerint az ó-zsidó hagyományos dalok zenei formába öntendők. Kezdetben, az első években Sulzer, valamint a bécsi község nagyon is messze mentek az istentisztelet reformálásában; nagyon is sokat vettek el az istentisztelet külső formájának zsidó jellegéből, azért aztán a bécsi újítások nem tudtak meghonosodni a vidéken.

Csak 20 évvel később jutott Sulzer annak belátásához, hogy minden reform kiindulópontja a »réginek« kell lennie, melyre az új építhető.

Mint שליח צבור elérték Sulzert, sőt némely tekintetben, mint ő maga is mondta, tul is szárnyalták, de ama alapelvei a rendszeresített istentiszteletnek, melyet

Bécsben létesített, olyanok, mintha Isteni inspiráció sugalmazta volna őket.

Azt akarta, hogy az imaházban nyugalom, rend, méltóság és áhítatosság uralkodjanak, azt akarta továbbá, hogy az énekek mindig ugyanazok maradjanak és oly könnyű dallamuak legyenek, hogy a nép együtt énekelhesse őket.

E művével megbecsülhetetlen szolgálatot tett a zsinagógának és a zsidó kultusznak, e műve halhatatlanná tette.

Sajnos, csak kevés kántor és hitközségi előjáró van, kik azt megértik, a legtöbbben folyvást új dalokat követelnek, ha rosszak is, mert hát színházhoz hasonlítják a templomot.

Sulzeré az a nagy érdem is, hogy új stílust teremtett a zsidó templomok számára. Hogy a legtöbb kántor és község tisztult érzés hiányában meg nem értik a szent irályt, vagy pedig nem akarják megérteni, az nem csökkentheti a nagy mester érdemeit.

És most az az ajk, mely ezer meg ezer embert elragadott és lelkesített, — sajnos — örökre elnémult. Sulzer meghalt.

Nyugodjék békében!

ת' נ' צ' ב' ה'

Friedman M.

*

Sulzer Salamon tanár 1804-ben született Hohenemsben; már kora ifjúságában zenének szentelte magát, mely iránt nagy tehetséget árult el. Pompás tenor-baritonja volt. 1825-ben Bécs első zsinagógájának lett főkántorává és ezt az állását meg is tartotta közel hatvan évig. A templomi énekek reformálása körül buzgólkodott és számos dalt szerzett. »Sire Zion« cz. munkája számos liturgiai dalt tartalmaz. Egy ideig tanára volt a bécsi konzervatoriumnak. Elnyerte a Ferencz József rend lovagkeresztjét és a tudomány és művészet körüli érdemeiért az aranyérmét. Külföldi szuverének gyakran tüntették ki. Bécs városa díjtalanul adományozta neki a polgárjogot.

Negyven éves jubileuma alkalmával a zenekedvelők egylete Sulzer-alapítványt létesített és hohemensi szülőházában mellszobrot emeltek neki.

Schubert Ferencz világhírű dalköltőnek kebelbarátja volt; Uhl Frigyes azt mondta egyszer, hogy az, ki még nem hallotta Sulzertől Schubert »Allmacht« czimű dalát, ki nem érezte át énekét, nem is ismeri a dal hatalmát.

Érdekes, hogy a zsidó kántor 1848-ban azokhoz csatlakozott, kik a dolgok új rzndjeért küzdöttek. A barikádokon fegyveresen harczolt; fogságba került és halálra ítélték. Windischgrätz herczeg azonban, tekintettel Sulzer tizen négy gyermekére, feloldotta az ítéletet és azt fogságra változtatta.

A jeles kántor nyolcz havi fogság után szabadult ki és azóta csupán hivatásának élt, míg 1884-ben nyugalomba vonult.

Négy fia és négy leánya él még; egyik fia a burg-

színház nemrég nyugdíjaztatott karmestere, a másik hírneves cellista és az udvari opera tagja.

A boldogult temetése a közönség impozáns részvéte mellett ment végbe. A holttestet e hó 20-án délelőtt a templomba vitték és a fekete lepellel eltakart frigidára elé helyezték.

A gyászközönség csakhamar gyülekezett és fél kettdőkor a templom zsulolásig megtelt. Jelen voltak az izr. hitközönség előljárói, élükön C o h n Armino elnök, D u m b a Miklós és K ö n i g s w a r t e r báró, az urak-háza tagjai, dr. J a q u e s és dr. B l o c h képviselők, B o r s c s k e alpolgármester, több városi tanácsos, a zenekedvelők egyletének, a férfi dalkörének képviselői, M a r x báró volt rendőr-főnök, R o t s c h i l d Albert báró, S c h e y báró, Hohenems város küldöttsége, számos tanoda és jótékony egyesület képviselői stb.

Két órakor Singer főkantor és a kar egy gyászdalt énekeltek, mire dr. Jellinek hitszónok remek beszédet mondott. Gyönyörű ékesszólással méltatta a boldogultnak az egyházi zene körül szerzett érdemeit és lelkes hazafiságát.

A beszéd után a közönség szolgálja a gyászkar hangjai mellett a négylovas diszkocsira emelték az egyszerű koporsót; a közönség jó uton gyalog követte a kocsit, mely után a szolgálak piros bársonyvánkoson érdemrendeket és egy énekkönyvet vittek. Megszámlálhatlan hintó fejezte be a gyászmenetet.

A központi temetőben Goldstein főkantor énekelt egy gyászdalt, mire G ü d e m a n n dr. hitszónok mondott beszédet,

Ezután a koporsót a sirba bocsátották. A boldogult ott nyugszik Kompert költő, K u r a n d a volt képviselő és W e r t h e i m lovag sirjai közelében.

A kántoregylet nevében még S i n g e r kántor mondott rövid bucsuztatót. — Végül a kar elénekelte S u l z e r n e k egy megható szerzeményét.

A monarchia majdnem valamennyi izr. hitközönsége részvétnyilatkozatot küldött az elhunyt gyermekeihez.

Anyaghalmaz következtében folyó elbeszélésünk- és egyéb közleményeknek ki kellett maradniok.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **január végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 8 frt — kr.
fél évre 4 frt — kr.
negyed évre 2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

egész évre 7 frt — kr.
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889. január hó 26.) 5650. s'vat hó (30 napos) 5-ike. Hétfő 6-ika. Kedd 7-ike. Szerda 8-ika. Csütörtök 9-ike. Péntek 10-ike. Szombat 11-ike. Hetiszádra: **B'salach.**

Hazai hírek.

— **Fontos ujítás.** Az orsz. rabbiképző intézet azt a kérelmét terjesztette a vallás-és közoktatásügyi miniszter elé, engedné meg azt, hogy az intézetben nemcsak ott végzett növendékek telessék le a rabbi vizsgát, hanem más rabbijelöltek is, feltéve, hogy négy évi egyetemi tanfolyam elvégzését tudják kimutatni.

— **A műegyetemen** az akadémia vezérttkárául választott Szily tanár helyett a jelen félévben Réthy Mór dr. tanár adja elő a analitikai mechanikát, Stoczek tanárt pedig segédje. Wittmann Ferencz helyettesíti, Kétséggkívül örömmel tölti el minden hitsorsosunkat ez a hír. Réthy Mór dr. európai hírnévre tett szert és nevét a tudományos világban legnagyobb tisztelettel említik. Hallgatói rajongva szeretik ugy nagyérdékű előadási módoráért, mint ritka szivélyességeért. Wittmann Ferencz ur, kit lapunk dolgozótársai közt van szerencsénk tisztelhetni, bizonyára saját buzgalmának, rendkívüli szorgalmának és tehetségének köszönheti, hogy most a műegyetem legkiválóbb és legrégebb tanárát helyettesítheti, mely kintetéshez őszintén gratulálunk.

A nagyszabeni izr. hitközönség Horovitz Ármint, a volt szilágy-somlyói rabbi fiát, ki mint héber író szép nevet szerzett magának (a boldogult trónörökös keleti utazás cz. művét héber nyelvre fordította, a miért neki a trónörökös köszönetet is nyilvánított) megyei rabbivá választotta.

A sátoraljaujhelyi status quo-anyáhitközönség a mult héten San-Remóban elhunyt B e r m a n n L i p ó t rabbiért f. hó 21-én délután gyászisteniszteletet tartott. Ez alkalommal a nyiregyházi status quo-hitközönség derék rabbija, F r i e d m a n n Károly mondott remek emlékgyászbeszédet, mely a kegyeleles ünnepélynek legkiemelőbb momentumát képezte. A gyászbeszéd végén általános volt a vélemény, hogy az ősz rabbi vidékünk hitszónokai közt kétségbevonhatatlanul legelső helyen áll. Az istenisztelest végét az »él molé rachmim« képezte, melyet E i b e n-

schütz Izsák kántor szép hangjának teljes kifejtésével megható erővel adott elő. Este a hitközségi előjáróság Schwarz Bernát elnök, Reichard Mór, Teich Zsigmond, Haas Lipót és Löwy Adolf urakból álló küldöttsége tisztelgett a Friedlieber Albert tudós barátjának házában tartózkodó rabbinál, hálás köszönetet mondván neki az oly korán elhunyt kartársa iránti kegyeletből mondott gyászbeszédért, mely felejthetetlen marad majd azok előtt, kik hallhatták.

— **Dicsőszentmártonból** írják lapunknak, hogy az ottani zsidó hitközség Wézel Albert okl. rabbit, a tordai rabbi fiát, megválasztotta segéd rabbivá és anyakönyvvezetővé. A 80 éves Rosenblüh Farkas jelenlegi rabbi örömmel fogadta ezt az intézkedést, mert aggságában már nagyon is nehezebbre esik a hivatalával járó ügyeket elvégezni.

— **Weisz Dávid** a déli vaspálya jeles főfelügyelőjét jól megérdemelt kitüntetés érte; sok évi hasznos szolgálatai elismerésül a király a Ferencz József-rend lovagkeresztjét adományozta neki

— **Bohus-Szögyény Antónia asszony** közéletünk egyik legkiválóbb alakja elhunytá alkalmából, családja számos jótékony egyetnek és intézetnek küldött adományokat. Dicsérettel kell megemlítenünk, hogy zsidó intézetet is részesítettek a jótéteményekben, a mennyiben a pesti izr. nőegyletnek 200 frt. jutott a család részéről.

— **A losonczy és losoncz-tugári izr.** statusquó hitközség előjáróságának az 1889. évről szóló jelentése ma érkezett hozzánk. A hitközség e hó 26-án tartja meg tisztújító közgyűlését és ez alkalomból adták ki a füzetet, mely az elnökségnek mult évi működéséről szóló jelentését, a költségvetést, valamint a lefolyt év zárszámadásait tartalmazza. Az elnöki jelentés hangoztatja az áldásos közbékét, melyet a mostani előjáróság három évi működése alatt elért, bár most is vannak egyének, „kik visszautasítva a feléjük nyújtott békejobbot minden áron külön községnek kívánnak tekintetni.“ A község várva várja az országos szervezést. A templomot renoválták, az énekkart szervezték. Pénzügyi tekintetben az év kedvező volt; a község vagyona 2473 frttal gyarapodott. Peszachkor (a jelentés szerint „husvétkor“) 176 frt 80 kr értékű paszkát osztottak ki a szegények közt. Az iskolát 137 fiu és 115 leány látogatja. Az áll. elemi iskolában járó zsidó tanulók hitoktatásáról a község felszólalása daczára sem történt gondoskodás.(?)

— **A szigetvári izr. hitközség,** mint lapunknak írják, e hó 19-én tartotta meg tisztújító közgyűlését. Ez alkalommal Blau Bernát volt elnöknek köszönetet szavaztak eddigi buzgó működéséért. A választás eredménye az lett, hogy Kainer Adolf tekintélyes kereskedőt, a délsomogyi takarékpénztár derék igazgatóját választották meg elnöké. Sokat várnak a kiváló tehetségű és erélyes új elnöktől. Alelnökké Rechner Sándort és Hoffmann Jakabot választották meg. A választmány csekély változással a régi maradt.

— **A pesti izr. nőegylet** február hó 2-án tartja meg nagy elite-álarczosbálját, mely a vigadó összes termeiben lesz megtartva. Számos fiatal hölgy kötelezte magát arra, hogy álarczosan fog megjelenni. A közönség bizonyára örvendetes tudomásul veszi, hogy sem tombolával, sem egyéb költséges dolgokkal nem fogják terhelni.

— **Homonna.** Lapunk mult heti számában a homonnai származású kulai rabbi beiktatása alkalmából említettük, hogy mennyi kiváló hitsorsosunk született Homonna zemplénmegyei községben. Megneveztük Thomán István zeneművész és tanárt, dr. Klein stockholmi rabbit. Mint most értesülünk dr. Stern Samu egyetemi magántanár, Korányi Frigyes legkedvesebb segéde, ki a belgyógyászat terén nagyszerű sikerrel működik és kihez az orvos-tudomány szakfériai nagy reményeket tűznek, szintén Homonnának szülöttje.

— **Ritka jubileum.** Berger Izrael és Jozefa derék házaspár, volt veszprémi jelenleg hajmáskéri általánosan tisztelt lakosok, e hó 15-én ünnepelte meg családjuk körében boldog házasságuk ötven éves jubileumát. E ritka és szép ünnepélyen mely egyszerűen minden föltűnés nélkül folyt le, jelen voltak a derék jubilánsok gyermekei és számos unokái. Üdvözlő levelek és sürgönyök minden felől érkeztek, szép beszédekben és fölköszöntésekben sem volt hiány; egyik unokájuk Herz Oszkár dr. lipótmezei gyakorló orvos hatásos verset is irt az arany menyegzőre. A jubilánsok egyik leánya, ki Herz dr. várpalotai orvos neje nem rég ünnepelte meg férjével ezüst lakodalmát.

— **Kimutatás.** (4. sz.) Az „országos zsidótanítói árvaház“ alapja javára mult évi február 28-tól alulirt napig befolytak következő adományok: Wodianer Arnold nagybirtoktól (Pusztá-Berény) 20 frt. Politzer Gyula tanító: (Enying) gyűjtő iven 11 frt 70 kr. Ehhez járultak dr. Telegdi Miksa 1 frt, Wertheim Ármin 5 frt, Wertheim Samu 5 frt, Löwenstein Paula tanítónőtől (Veszprém) 2 frt, Havas Bertalan tanítótól (Siotok) 3 frt; összesen 36 frt. 70 kr. A 3. számú kimutatás összege 331 frt 08 kr; főösszeg: háromszázhatvanhét frt 78 kr: Egyúttal kéretnek mindazok, kik gyűjtőiveket kaptak, hogy ezeket a begyűlt összegekkel együtt „dr. Steiner Kálmán ügyvéd urnak, mint az „ország. Zsidótanítói árvaház“ bizottsági elnökének Veszprémben“ czime alatt a jó ügy érdekében minél előbb hozzánk juttatni sziveskedjenek. Veszprémben, 1890. január 19-én. Szép Lipót bizottsági ellenőr. Krausz Józset bizottsági pénztáros.

— **Hegyi Béla** Pepita című operetjé, melyről már tettünk említést, mint előrelátható volt, zajos, mondhatni, rendkívüli sikert aratott; a közönség nagy tetszéssel fogadott minden egyes zeneszámot és a legtöbb dalt megismételtette. Meg voltak elégedve az operettel nemcsak a nézők, hanem a szereplők is, kik legjobb kedvvel énekelték a fülbemászó nótákat, melyeknek

hatása el nem maradhatott és melyekért számtalan kivásban részesültek a szerzővel együtt. Meg volt elégedve a zeneművel a kritika is, amennyiben a legnagyobb napilapok is kiváló dicséretben részesítik Hegyi Bélát és legnagyobb elismeréssel nyilatkoznak tehetségéről. Hegyi Bélának ez az első nagyobb önálló munkája tehát teljesen sikerült, reményt nyújtva arra, hogy a szerző még számos eredeti termékkel gazdagítja a magyar zeneirodalmat. Reméljük, hogy ezt meg is teszi s reméljük azt is, hogy babérai nem hagyják majd nyugodni volt szerzőtársát, Bátor Szidort sem, ki hihetõleg közelébb szintén bemutatja majd egy nagyobb szabású munkáját.

— **Mandel Jakabot**, kinek haláláról lapunk mult számában tettünk említést, óriási részvét mellett temették el Derecskén. Az egész környékbeli értelmiség és tiz falu népe gyülekezett egybe a halottas háznál. A gyászbeszédet az Aradról meghívott Dr. Rosenberg Sándor főrabbi mondta, ki után harangok zugása mellett Bíró ref. lelkész beszélt. E körülmény is mutatja, mily nagy becsülésnek örvendett a boldogult. — (Mandel Jakab atyjának haláláról lapunk más helyén emlékezünk meg.)

— **Halálozás.** Lichtenstein Izrael, bajai tanító, főgimnáziumi és polg. iskolai hitoktató élete 55-ik, működésének 41-ik évében meghalt. Temetése e hó 21-én ment végbe a közönség nagy részvéte mellett. Haláláról a bajai izr. hitközségi iskolák tanítói és tanári testülete adtak ki gyászjelentést.

— **Letört bimbó.** Sulyos csapás, gyászos veszteség érte Füre di Ignác képezdei tanárt. Rezsza leánya rövid szenvedés után jobb létre szenderült. A haláleset híre megrendítőleg hatott mindenütt, a hol a boldogultat ismerték annál is inkább, mert kevesen tudtak betegségéről. A viruló szépségü hajadon egészségtől duzzadó arcza, deli termete, vidám kedélye sohasem sejtették a közeli halált. Az alig tizenhét éves leány méltó feltűnést keltett, bárhol jelent meg nővére, Füre di Eszter operaházi tag oldalán; gyönyör volt nézni a két testvért. Szépségével párosult szellemessége és műveltsége, mely lehetővé tette, hogy segítségére legyen vasszorgalmu atyjának nagyszámu könyveinek korrigálásánál és revideálásánál. Hirtelen jött a kaszás, hogy letörje a gyönyörű bimbót; élete tavaszán kellett elhunynia a fiatal leálynak. Vigasztalja a szülõket hogy a boldogult testvérét legszebb adományokkal áldotta meg az ég.

— **Eljegyzés.** Bauer Lipót fővárosi kereskedő eljegyezte Földes Kamilla oklevelés tanítónõt, Földes Adolf tekintélyes fővárosi kereskedő szép és művelt leányát.

— **Az országos iparegylet** butorosztályának e hó 12-én tartott közgyűlésén ugyancsak kitént, hogy hit-sorsosaink mily nagy szerepet játszanak az ipar terén. Az osztály ugyszólván összes tisztviselői és választmánytagjai zsidók. A tisztujtáson ujra megválasztották Kramer Samuel elnököt. Alelnök Frankfurter Samu.

Választmányi tagok: Deutch Nándor, Gelb U., Goldberger József, Halász Jakab, Herzfeld Zsigmond, Kardos Dávid, Sárkány Ignác stb.

Külföldi hírek.

— **Radikálisan.** Barth J. német szabadelvű képviselő és kiváló-publicista a berlini „Nation“ cz. lapban megjelent egy cikkében az antiszemitizmussal foglalkozva, kijelenti, hogy a szellemi kórral szemben nem elég a neutralitás, hanem radikálisan kell ellene iörnie az antiszemitizmusnak. Utalva arra, hogy a közelgő választások alkalmával nem mernek zsidó jelölteket felállítani, mert attól tartanak, hogy azok az elõítéletek következtében megbukhatnak, utalva arra, hogy maguk a zsidó választók is félénkebbnek mutatkoztak e tekintetben, odanyilatkozik, hogy az antiszemitizmusnak a legkisebb koncessziókat sem szabad tenni. A mig valakinek politikai megítélésénél zsidó léte nem lesz oly közömbös, mint hajának színe, addig sem gyürik le az antiszemitizmust.

— **Sanders Daniel** hetvenedik születésnapja alkalomból Suppelov Echarndnál Strelitzben ünnepi könyv jelent meg, mely a jeles tudós életrajzát tartalmazza és nagy érdemeiről szól. A legkiválóbb írók gazdagították az emlékkönyv tartalmát. Abel Károly, Bodenstedt Frigyes, Du Boys-Reymond stb. igen hízegő sorai után Gerhard Amintor következõ mondása következik: „A mit Bismark a nép egységeért, Moltke a hadsereg sikereiért, Stephan a forgalomért, Wagner a zene-költészeit, Krupp az iparért, Siemens a villamero hasznosításaért, Hartmann Ede a gondolat ápolásáért tett, azt tette Sanders a német nyelvtudomány terén. Érdekes Rhangabé göröggövet közleménye is Sanders már 1848-ban fordította Rhangabének egy vigjátékát.

— **Zsidó főhadsegéd.** Romában néhány nap elõtt temették Pasi főhadsegédet; most azt beszélük, hogy a király az elhunyt helyére Ottolenghi S. tábornokot, a hadsereg legkitünõbb generálisát akarja kinevezni. Ottholeghi buzgó hive vallásunknak. Ismételten részesült kiváló kiténtetésekbén az udvar részérõl, és parlamenti körökben is kedvelik. Midõn az õsszel Apuliában bemutatta hadosztályát a királynak, ez nyilvánosan megdicsérte mint-serege legjobb parancsnokát.

— **Philipsohn lapja** mégis megjelenik. Három heti késés után kiadták az új évfolyam első számát, melyet még a boldogult szerkesztett. Ugy adták ki, a mint õ készítette el, még csak a halála híré sem iktatták a lapba. Az új szerkesztõ nevé még titkolják. Egyelőre Engel kiadó szerepel mint szerkesztõ.

— **Rotschild Salomon báróné** ujabban 25.000 frankot adott át az assistance publicenak a szegények közt eszközlendõ sürgõs szétosztatás végett. A Rotschild testvérek már a mult héten adományoztak 100.000 frankot,

Camonds gróf pedig 10.000 frankot az influenza áldozatai számára. — Az a különös a dologban, hogy akadt radikális anarchista lap, mely a „zsidó adományok“ vizsautasítását sürgeti.

— **Dr. Berger Emilt**, Páris egyik legkitünőbb szemorvosát a szemészet terén szerzett érdemeiért a francia közoktatásügyi miniszter kinevezte az akadémia tisztjévé.

— **Emin pasa rokonai**. Oberglogauban a napokban ünnepelték aranylakodalmát a Broschitz-házaspárnak, mely közel rokona Emin pasának, a hírneves afrika-utazónak, kinek ügyei évek óta foglalkoztatják az egész világ sajtóját. Emin pasa nem feledkezett meg rokonairól és táviratilag üdvözölte őket.

— **Morgenstern Linához**, a berlini népkönyhaegylet elnökéhez a következő császári irat érkezett: „Azt hiszem, hogy a mélyen gyászolt Augusztá császárné óhaja értelmében járok el, ha meleg, maradandó érdeklődésem felől biztosítom a berlini népkönyha-egyletet és ama intézeteket, melyeknek a magas elhunyt volt védasszonya. Szent kötelességet teljesítek ezzel a drága elszenderült irányában, kinek önfeláldozó munkálkodása olyannyira üdvös volt az egyletekre és intézetekre nézve. — Berlin, 1890. január hó. — Augusztá Viktória császárs- és királyné.

— **Zsidó kapitány**. Wormsból írják a következőket: Az utolsó időkben sokat irtak arról, hogy a német hadseregben zsidó katonáknak nehéz tiszti rangra jutniok. Ezzel szemben bizonyonyal érdekes körülmény, hogy a német császárnak wormsi tartózkodása alkalmából a hadegyletek rapportját a zsidó vallású Gernstein Józser tartalékos tiszt, honvédkapitány adta át az uralkodónak.

— **A karaiták** állítólag 120.000 rubelt gyűjtöttek egy alapítandó tanítóképezde és rabbi-seminárium javára. Az új intézetet annak emlékéül, hogy a czári család a borkii katasztrófa alkalmával szerencsésen megmenekült, Sándor szemináriumnak fogják nevezni.

— **Kitüntetett rabbi**. Párisból írják, hogy az ottani rabbik Nesztorát, Mayer Mihályt, kinevezték a becsületrend lovagjává, mely kitüntetésben eddig csak a főrabbi részesültek.

— **Zsidó akadémikus Oroszországban**. Szentpétervárban a napokban tartotta meg az akadémia évi gyűlését, melyen Konstantin Konstantinovics nagyherceg elnökölt. A gyűlés levelezőtagjává választotta Lévy Maurice egyetemi tanárt, a párisi institute tagját.

— **Giers, orosz kancellár** írja az „Echo“, zsidó szárszarmazásu és svéd nemzetiségű. Nagy ügyességgel, jól játszott fondorkodásokkal párosult akaraterővel érte el a dicsőség legmagasabb polczát. Korán lépett orosz államszolgálatba és zsidó létére sokat kellett küzdenie a fujgyűlölet és a vallási előítéletek ellen. A zsidó szárszarmazás dacára azonban most buzgó orthodox-orosz. Gorcakov harcseg, a nagy államférfiu tette nagygyá; nőül

adta hozzá rokonát, Kantakuzena herczegnőt. Gorcakov ajánlotta őt a kancellári méltóságra. Giers vézna, sovány ember, élénk, szigoru tekintettel, arczvónásain nagyon is meglátszik a zsidó eredet. Az orosz arisztokraczia és a hadsereg gyűlöli előbbi szárszarmazása miatt, utóbbi mért béke-politikát követ, a czár azonban feltétlenül megbizik benne.

— **Kitüntetett zsidók**. A dorpati egyetemen legutóbb három hitsorsosunk nyert aranyérmeket a legjobb tudományos munkákért. Higier Henrik, Kohn Henrik és Raum varsói zsidók aratták a szép diadalt.

— **Nagyszerű hagyomány**. Dr. Graetzer titkos egészségügyi tanácsos nagyszerű hagyományyal ajándékozta meg Boroszló városát. Egészségügyi czélok javára rendelt 10.000 márkán kívül egész könyvtárát is a városra hagyta. Az elhunyt a városi kórháznak és a zsidó kórháznak 30000—30000 márkát hagyományozott.

— **Rómában** három kiváló hitsorsosunk hunyt el a napokban. Az egyik a 73 éves di Capua Angelo, ki a talmud thorának volt kiváló tanára, a másik dr. Toscano Simon hírneves orvos, néhai dr. Toscano Sámuel rabbinak fia. A harmadik halott dr. Ascareli orvos, ki egykor tanítványa volt Chasan Izrael Mózesnek, az utolsó római rabbinak.

— **Kadis**. A londoni Jewish Messenger ujságolja, hogy egy keresztény lelkészt annyira meghatotta a kadis ima magasztossága, hogy neje halála után minden héten elment egy zsidótemplomba és ott a községgel együtt elmondta a kadis mát.

Szerkesztői-üzenetek.

„Forrongás a zsidóságban.“

Föt. M. H. kath. plébános urnak H—Z. A hitetlen zsidó, nézetünk szerint, nem hogy közel állana a keresztény hithez, de sokkal távolabb áll tőle, mint az orthodox zsidó. Avagy hitet arról tesz-e az áttérő zsidó, hogy a zsidó hittételeket nem hiszi, és nem-e arról, hogy a keresztény dogmákat vallja!? Már bocsánatot kérünk, de szerintük úgy áll adolog, hogy tenni sokkal több tenni valója van a hívő zsidónak, mint a hívő kereszténynek, de a hit dolgában bizony sokkal, de sokkal könnyebb a zsidó feladata a keresztényénél. Tessék csak összehasonlítani a zsidó hitágazatokat a keresztény dogmákkal. Hogy Jézus a szent lélektől fogamzott, hogy Mária szeplőtlen maradt fia születése után is, hogy Jézus halála után feltámadt és égbeszállt és több hasonló hitelv bizony nehezebben egyeztethető össze a tiszta észszel, mint az Egyistenben való hit, Isten végnélküliségét, örökjóságát hirdető stb. hitágazatok. Azt mondani már most, hogy azért, mert a zsidó saját, az észtehetségen erőszakot nem gyakorló tételeit nem hiszi, azért hiszi a sokkal kevésbe felfogható keresztény dogmákat, — mert hisz ezeket elfogadnia és vallania

kötelessége, mikor a keresztséget felveszi, — legalább is esztelenség. Legyen bátorsága az áttérőnek és az őt a uj hithez befogadóknak annak elismeréséhez, hogy az uj keresztény hinni ugyan mitsem hisz az uj tétélekből, de áttér, mert az uralkodó vallás a keresztény, míg a zsidó üldözött és kizárt. Ha megfordítva volna a viszony, és az áttérő kereszténynek született volna, bizonyára a zsidóságot venné fel.

A mi a második pontot illeti, erre nézve e lap szerkesztőjének érdekes tapasztalatai vannak. Utolsó husvétkor ugyanis a kíváncsiság egy fővárosi katolikus templomba vezetett, mely meglehetősen látogatott volt, és a hol a pap, mint később megtudtam, éppen a fekete fátyollal borított feszület imádlására készült, mit úgy ő mint káplánja és az eklézsia emberei egymásután egész testtel a földre borulva vittek véghez. A némi rendezetlenséget szült előkészületek kissé megleptek, s egy szomszédomhoz fordulva, azt találtam kérdezni: mi következik most, kérem? A kért először-végig nézett rajtam, mit úgy magyaráztam, hogy tán csodálkozik, hogy ilyet kérdezhet valaki, a miért is siettem kijelenteni, hogy nem vagyok katolikus és a katolikus liturgiát nem ismerem. „Én meg“ szól emberem könyvedén, „katolikus vagyok, de tíz év óta ma vagyok először templomban, és ma is csak véletlenül. Hogy mit csinálnak majd most, én azt bizony nem is sejtem, különben megkérdezem német szomszédomtól.“ Meg is tette, de a jó ember rámordult „I vász nit,

bin ja kan Pfaff!“ A két válasz annyira megragadta figyelmemet, hogy elhatároztam, miszerint folytatom a kísérletet. Helyet változtattam és ismételttem kérdésemet, tettem ezt nyolcszor, mialatt kérdésemet a legkülönbélebb emberekhez intéztem, köztük egy nyomorék koldushoz is, de egy sem adhatott felvilágosítást. — Ugyanaz nap — lévén nekünk peszach ünnepünk — elmentem a hivekkel tömött zsidó templomba, s bár nem volt rá szükség, (az imából felkapott szó, vagy melodia elegendő arra, hogy magamat tájékozhassam) mégis, míg helyemre eljutottam vagy 10 embertől kérdeztem: „Hol tartanak?“ „Kedusát mondanak mindjárt“ hangzott mindenünenn a válasz. — Soha, főtisztelendő uram, nagyobb áhitattal és érzéssel nem mondtam „kedusát“, mint akkor: „Szenteljük nevedet e világon, mint szentelik azt magas egeidben“.

Mit szólana már most, szent atyám, ha ilyen tapasztalatok után eszünkbe jutna könyvet írni. „A forrongásról a kereszténységben“ mely oda konkludálna, hogy miután — és nem csekélyebb ember bizonyítja ezt, mint a keresztény Friedrich Dávid Strausz, kinek nevét az egész művelt világ ismeri az ő „Alter und neuer Glaube“ című művében — hogy miután a keresztények milliói, sem nem hisznek, sem vallásukat nem gyakorolják,

lépjenek hát ki ezek a kereszténységből és képezzenek — mint ezt a félkegyelmű miszlitzei rabbi a zsidósággal akarja — „ein dogmenfreies Christenthum“ vagy — Dr. Silberstein Adolf ur szerint — „Freidenkende Christengemeinden“? Nemde, a ki az olyan ajánlatot tenne, arról gondoskodnának valamelyik — tébolydában? Hát csak a zsidósággal szemben volna megengedve ilyen vakmerő experimentálás?

Hogy főtisztelendőségedet annyira megragadta a miszlitzei rabbinak, utolsó fejezetében legalább, határozott megzavarodottságra valló könyve, azon mi nem csodálkozunk. A messze külföldön ép oly benyomást tehettek annak idején a volt ujbpesti rabbi által kezdeményezett „vallási reform“ vagy a tápiószelei rabbi által hirdetett „krisztusi tanok“. A kik közelében vannak a „reformer“-eknek, azok eljárásukon nem csodálkoznak, de persze kárt sem tehetnek bennük. Hajszálnyival sem jobb a miszlitzei rabbi sem, csakhogy ezt Dr. Silberstein Adolf ur felfedezte, míg Szterényi meg Lichtenstein felfedezetlenül multak ki.

A „Gährung im Judenthume“, melyet Dr. Silberstein a „Pester Lloyd“ szerkesztőségében felfedezett, minden esetre megvan. Támadnak zsinagógák, támadnak iskolák és feltámad maga az elaltatott zsidóvallás szelleme is. Tanulóink tizezrei istentiszteletre gyűlnek egybe szombatonként, mi ez előtt nem történt, és a szent irás szent szövege, Izraelnek eme legszentebb öröke, a hittanítók ezrei által vitetik be az iskolákba. Ujból ébred a felekezeti öntudat, előkelő zsidó férfiak, írók és költők a zsidó egységért, a felekezet emelkedéséért, virulásáért hevülnek és irnak, mi azelőtt szintén nem történt, sőt a zsidó német philozófus is, Dr. Silberstein Adolf, kinek egyik könyve így kezdődik „Der Mensch schuf sich einen Gott nach seinem Ebenbilde“ az utolsó időben az „Egyenlőség“ című zsidó felekezeti lapban cikket irt, melyben a régi jó zsidó szellem felelevenítéséért tüzesen száll sikra. Az a „Gährung im Judenthume“ melyet Dr. Silberstein legujabban felfedezett, azt csinálják Mislitzben, csinálták Ujbpesten és Tápió Szelen, de a zsidóság zöme mitsem tud róla.

Főtisztelendőséged szép levelét sikerült exegetikus magyarázattal végzi; engedje, hogy mi is olyan kísérlettel zárjuk be sorainkat. Jeremiás ama versszakát, melyre Főtisztelendőséged ismételve visszatér, és mely így hangzik „Nagy mint a tenger a te szerencsétlenséged, népem, ki gyógyít tégedet?“ mi egy hasonlattal hallottuk magyarázni.

Előkelő anyának, kinek halálán fekszik egyetlen gyermeke, leirhatatlan a fájdalma; vigasztalják azonban azzal, hogy ime most jön egy híres orvos, most a gyógytan egy nagynevű tanítója, most hoznak egy kipróbált gyógyszert, most meg egy másik jóltevő

készítményt. De hirtelen kétségbeesve felkiált az anya: az udvarra tekintett és látta, hogy egy kuruzslót hoznak fiához. Most már nem remélek, szólt, ha már kuruzslóhoz folyamodtak, gyermekem akkor veszve van! — „Nagy, mint a tenger, a te szerencsétlenséged, népem, mert nézd, *ki* gyógyít tégedet?” Hozzá nem értő, arra nem való emberek mernek belenyulni a zsidó felekezet beléletébe; kuruzslók, félbolondok akarják azt gyógyítani; ez valóban nagy szerencsétlenség, mit tán csak a zsidóságban találunk fel.

* * *
A ki mindent olvas. Még sem olvas mindent. Mert ha mindent olvasna, akkor nem botránkoznék meg azon, hogy a „Keresztény Magyarország” oly dühödten kel ki a zsidó nyomás ellen. Nézte volna meg az utolsó sort, s megtudta volna, hogy zsidó nyomja őt is. És hogy mily szörnyűeket szül az ilyen zsidó nyomás, arról hiszen meggyőződött, mert hisz magát a „Keresztény Magyarország”-ot olvasta.

„Kadima” Wien. Aus der obigen Auskunft ersehen Sie, dass der ungarische Antisemitismus von Juden nicht gedrückt, dafür aber gedruckt wird.

B. M. urnak L. Hirsch báró nemcsak Budapesten tart fenn évi 120.000 frttal dotált jótékonyági irodát, hanem Galicziában is létesített hasonló irodát, melynek szintén évi 120.000 frtot juttat. Nyugat Galicziára nézve Krakóban, kelet Galicziát illetőleg pedig Lembergben szavazza meg a segélyeket a két részre osztott iroda. A harmadik ily iroda tudvalevőleg Bécsben van. Hirsch báró tehát monarchiánkban három ily bürót tart, mi neki évenként 360.000 frtjába kerül.

W. I. urnak, K ö r m e n d. 1) Bármikor. 2) Akinek több helyen van birtoka, a községi adót csak ott fizeti, a hol neki tetszik.

Földi. Csakugyan megérdemli a megörökítést. A gögös Nyiri, ki valóságos görcsöket kap, ha a zsidó származását említik, a megyei gyűlés alkalmából a ritka műveltségű Propper Samu egy indítványára azt a megjegyzést tette, hogy ilyet csak zsinagógában lehet koczkaztatni; a sértett indítványozó visszavágott: „Bocsánatot kérek, a zsinagógában most már ilyeneket nem indítványoznak, ezt csak nagyságodnak idejében szokták.”

Keresztur. Legkevésbé sem. Cseppet sem ütközünk meg azon, hogy előljárásságuk ünnepélyesen botot nyújtott át antiszemita jegyzőjüknek. Megérdemelte, sőt megérdemelt nem egyet, hanem 25-öt is, sőt megérdemelte nemcsak ő, hanem az érdemes előljárásság is, együttesen is és egyenként is.

Pályázat.

A kapuvári izr. hitközségnél **600 frt** évi fizetéssel javadalmazott **kántor** állása, kinek **sóchet-ubódek és kórének** is kell lennie, üresedett meg.

Pályázók sziveskedjenek korukat, családi állásukat, eddigi működésüket feltüntető bizonyítványaikat, ugyszintén orthodox rabbiktól

származó képesítvényeiket alulirott hitközségnél benyújtani. Mólím előnyben részesülnek. Utiköltéségek csak a felveendettnek térítettnek meg.

Kapuvár, 1890. január 7-én

Dénes György
elnök.

Dr. Halász Frigyes

ügyvédi irodát nyit

VII. ker. Sárolyhözrut 7. szám alatt.

Hirdetmény.

A t. cz. hitközségi tagok figyelmeztetnek, hogy **kóserhus**, valamint egyáltalán **metszett-hus** további intézkedésig *csakis a következő, a főtiszt. rabbínatus felügyelete alatt álló husszékekben kapható:*

- V. ker. Nagy-korona- és Sétatér-utca sarkán özv. Böhm Mórénál;
VII. „ Kis-diófa-utca 13. sz. a. özv. Kleinnénál;
VII. „ Rombach-utca 9. sz. a. Doppler Simonnál;
VII. „ Rombach-utca 16. sz. a. Grossmann D.-nál;
VIII. „ Külső-stáció-utca 23. sz. a. özv. Budai Marinál;
IX. „ üllői-ut és Ferencz-utca sarkán Stepan Ferencz-nél.

A pesti izr. hitközség
előljárássága.

Árlejtési hirdetmény.

A jászberényi izr. hitközség egy imaház építését határozván el, ezen építkezés kivitelének biztosítása céljából zárt ajánlati versenytárgyalás hirdettetik.

Az építés előirányzati költsége 16,477 frt 14 krt tesz ki.

Ajánlatok vagy az egész munkára, vagy külön az egyes munkac.oportokra is tehetők, azonban mindkét esetben csakis erre képesített szakértők ajánlatai foglalkoznak figyelembe vétetni.

Az 5% bánatpénzzel ellátott zárt ajánlatok f. évi február hó 16-án déli 12 óráig alulirott ép. bizottsági elnöknel nyújtandók be.

A tervek, költségvetés és feltételek alulirotnál tekinthetők meg.

J á s z b e r é n y, 1890. január hó 16-án.

Neuberger Ádolf
az építési zbiottság elnöke.